

Pamfil Biltiu

Osmoza dascăl – profesie – folclor. I. Chiș Șter (1937 – 2006)

In memoriam

Era chiar în anii de început ai carierei, când l-am cunoscut pe I. Chiș Șter, titularul Catedrei de Folclor la Institutul de Învățământ Superior, cum i se zicea atunci, din Baia Mare. Ne-am împrietenit repede, căci ne uneau pasiuni comune. Descoperisem și pe omul minunat, Ionică, așa cum îi ziceam noi, cei apropiați. Cum eram novice în cercetarea folclorului, sfaturile lui date nouă legate de metodologia cercetării pe teren a culturii populare și de redarea textelor folclorice ne-au fost de mare folos. Ne-a legat o prietenie strânsă, izvorâtă din colaborarea noastră de durată.. Știind că sunt marginalizat la serviciu și pasionat pătimăș pentru folclor, era convins că domeniul meu de afirmare este folclorul. În mod surprinzător, m-a invitat și mi-a dat să țin ore de curs în fața studenților, pentru a mă antrena, a mă valorifica și a mă stimula pentru cercetare. Din aceleași intenții, i-a trimis la mine pe toți studenții pasionați de folclor, al căror număr era mare. La propunerea lui, le sugeram tuturor titluri pentru lucrările de licență, îi documentam și le eram un al doilea coordonator al lucrărilor. Știa că aveam și un eficient instrument de lucru la serviciu – un fișier analitic de cultură populară, care ulterior a dispărut miraculos. Studenților le puneam la dispoziție și material din colecția noastră, ba și fotografiile din bogata noastră fototecă particulară pe teme de cultură populară. M-a antrenat și la sesiunile de comunicări ale Institutului și către publicațiile acestuia. Când cursul nostru de folclor, pe care îl țineam pentru iubitorii de cultură populară din urbe în cadrul Universității populare, s-a mutat de la Casa de cultură la Institut, Ionică a fost cel care s-a bucurat, convins că studenții vor avea de câștigat, mai ales că lecțiile erau completate de filme etnologice, de ilustrații muzicale sau diapozitive. Vedeam și în aceasta un interes al dascălului pentru o cât mai bună și multilaterală pregătire a studenților săi.

Treptat, colaborarea noastră s-a diversificat tot mai mult. Dascălul era pasionat și preocupat de filmul etnologic. În unele sesiuni de comunicări, a susținut teme de genul „Filmul documentar ca mijloc de cercetare”, evidențiindu-se ca un cercetător modern, bine orientat și temeinic informat pe linia diversificării metodelor de cercetare a culturii populare. Devenind colaborator apropiat al soților Oțoiu, care realizau o veritabilă școală de film etnologic la Baia Mare, am colaborat la realizarea unor filme axate pe obiceiuri din Țara Lăpușului. Îmi amintesc de filmele „Moșii (pomenirea morților) la Cupșeni”, „Moșii (pomenirea morților) la Ungureni”, din această zonă etnografică. N-a fost ușor. Pelicula de 16 mm se obținea pe atunci cu greu și pe horincă de Maramureș.

Îmi aduc aminte cum acele descinderi în zonă i-au trezit dragostea și interesul pentru

cultura ei populară. Considera Țara Lăpușului o zonă de mare interes, prin arhaicitatea și conservatorismul ei aparte. Aceasta l-a și determinat să scrie studiul, des citat de către noi, „Țara Lăpușului”, publicat în „Familia”, an 20, din 9 noiembrie, 1984. Împreună cu soții Oțoiu, dascălul a realizat un mare număr de filme de acest gen, multe distinse cu marele premiu. Dintre acestea am putea aminti „Colindatul la Valea Stejarului”, „Meșterul Tănase Cocean, ceramist din Săcel” etc.

În 1979 m-a solicitat la o colaborare de travaliu, realizarea „Antologiei de folclor din județul Maramureș”, pe care o concepusem în 2 vol., unul de poezie și celălalt, rezervat prozei. Deși în comitetul de redacție figurează opt persoane, cei care am lucrat am fost doar noi doi, secondăți de câțiva studenți care ne-au ajutat la indici. Munca a fost imensă, asta și pentru că ne-am propus să publicăm material și din colecții inedite, dar și din culegerile clasice, unele inaccesibile celui interesat. Pentru a asigura lucrării un interes mai mare, i-am încredințat cuvântul introductiv profesorului Mihai Pop. Lucrarea apărută în 1980, la Baia Mare, a însemnat pentru mine primul succes, prima mare satisfacție, prima încurajare, mai ales că din 450 de pagini, scrise mărunț, mai bine de jumătate erau ocupate cu material din colecția noastră particulară, ceea ce a stârnit invidia unor colegi și chiar și discuții. Îmi aduc aminte de satisfacțiile încercate când primeam scrisori de apreciere din partea unor folcloriști de seamă, printre care I. C. Chițimia și de bucuria cu care I. Chiș Șter cita pasajele de apreciere din ele.

În acei ani, dascălul era într-o perioadă de efervescență activitate. Era o prezență activă la toate sesiunile de comunicări, mai ales la cele de folclor din cadrul Festivalului de datini și obiceiuri de iarnă de la Sighet, apoi la cele din cadrul Societății de Științe Filologice – filiala Baia Mare, foarte activă pe atunci. În publicația Societății, „Studii și articole”, din care au apărut vreo șapte volume, publica număr de număr studii la secțiunea *Folclor*, dovadă și serialul „Folclor și obiceiuri din Boiu Mare”, scris în colaborare cu fosta lui studentă Aurelia Târșar (Vol.I, Baia Mare, 1973, Vol. III, Baia Mare, 1981). La apariția volumului V, rezervat metodologiei cercetării pe teren a culturii populare, am convenit asupra importanței de a publica într-o secțiune a volumului toate chestionarele pe care le avem elaborate pentru a sluji celui interesat (volumul a apărut în 1989).

Prea absorbit de activitatea didactică (preda și literatură veche), timpul nu i-a îngăduit să publice prea mult. A fost și dascălul care încerca să ne convingă că trebuie noi, cei prea furați de folclorul literar, să închidem magnetofonele și să dăm importanța cuvenită obiceiurilor. Ne-a oferit, pe această linie, un model, și prin contribuțiile sale, „Practici de înfrățire în Chioar” și „Un obicei agrar: Udătoriul” (în colaborare cu Maria Țanțar, studentă de-a lui), ambele apărute în „Tradiții maramureșene”, vol. II, Baia Mare, 1979.

Lucrarea lui de căpătâi, cu care se mândrea, pe bună dreptate, a fost „Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar”, apărută la Baia Mare, în 1983. Este o veritabilă monografie a zonei, realizată, cum observa I. Datcu, prin asimilarea metodologiei școlii monografiștilor. Îi plăcea să se mândrească și cu premiul „Timotei Cipariu” al Academiei, pe care l-a obținut. Lucrarea rămâne importantă nu numai prin valoarea ei, ci și prin modul cum a știut să stimuleze activitatea de cercetare a întregului colectiv al Facultății de filologie, apoi a studenților, dacă avem în vedere că unele capitole valori-

fică lucrările de licență studențești anume fixate în acest scop.

Elaborarea acestei monografii masive (462 p.) pornea la el din convingeri adânci. Zona nu era cercetată, iar zestrea ei folclorică era pe un avansat drum al dispariției. Pe această linie, dascălul a înscris merite incontestabile.

Specialist cu vederi largi, dascălul era adeptul valorificării folclorului și prin formațiile de amatori. Pentru a înjgheba o formație artistică studențească solidă, care să se bucure de succes la concursurile studențești, și-a știut alege colaboratorii. L-a ales pe Gavril Ghiur, priceput în realizarea acestui gen de spectacole. Nu a ocolit sugestiile noastre, invitându-ne să participăm deseori la repetiții. Locul II, obținut cu formația pe țară, a fost rezultatul preocupărilor pe această linie. Împreună cu noi, a fost alături de Traian Marinca, acela care realizase cu formația sa de la Școala specială din Gârdani câteva spectacole de răsunet național. Am fost împreună ori de câte ori am fost solicitați la repetiții urmate de discuții și era bucuros că i se solicitau părerile și recomandările.

I. Chiș Șter a fost un dascăl – folclorist apreciat și iubit de toți cei care l-au cunoscut și cu care a colaborat, asta și pentru că avea simțul relațiilor și prieteniiilor. Îmi aduc aminte cu câtă bucurie se întâlnea pe la sesiunile la care participam împreună, fie că au avut loc la Cluj, fie la Timișoara, Suceava, București sau Oradea, cu folcloriști nu numai ardeleni, ci și de dincolo de munți: Dumitru Pop, Mihai Pop, Nicolae Constantinescu, Pavel Ruxăndoiu, Nicolae Bot, Ion Taloș, I.C. Chițimia, Vasile Crețu, Eugen Todoran etc.

Între dascăl – studențime – folclor exista o veritabilă osmoză. La cercul de folclor al facultății, pe care îl conducea și îl inițiaseră, se înscriseră toți studenții filologi, așa încât erau nemulțumiți colegii lui de la alte discipline. Fiind adesea invitat la ședințele cercului, m-am putut convinge de atmosfera laborioasă care domnea în cadrul lui.

Această osmoză dascăl – profesie ne este argumentată și de pasiunea cu care a redactat publicațiile studențești: „Nord”, „Buletin științific”, seria A, „Lucrări științifice”, „Cercurile studențești de folclor”, „Buletinul științific al Societății studențești de etnografie și folclor” (vol.I, Baia Mare, 1978, vol. II, Baia Mare, 1981, vol. III, Suceava, 1982).

Practica studenților o pregătea cu o meticulozitate aparte. Mi-a cerut nu numai chestionare, dar și liste cu performeri, cu persoane din sate cu care să se ia legătura. Alături de studenți, dascălul oferea modelul cercetătorului de teren pasionat și meticulos, satisfăcut de rezultatele pe care ni le împărtășea de fiecare dată.

Îmi aduc aminte că la Baia Mare, între 9-11 noiembrie 1981, a avut loc colocviul național de folclor și de modul cum s-a zbatut pentru ca organizarea să fie una impecabilă și să participe toți colegii de breaslă. Când un coleg a ridicat problema inutilității publicării buletinelor studențești, el a fost cel care a reacționat vehement, convins că atari

publicații trebuie să stimuleze cercetarea în rândul studenților dintre care se vor ridica cercetătorii de mâine.

Din păcate, pensionat pe motiv de boală și grav afectat și de dispariția prematură a soției sale, Maricica, după pensionare, așa cum însuși mi-a mărturisit, a abandonat și cercetarea și a renunțat și la prezența sa în lumea culturală a cetății. A preferat să trăiască retras în propriul lui con de umbră. Ultima dată când ne-am întâlnit, tocmai băteau clopotele catedralei Sfânta Cruce din urbe. M-a întrebat:

„Măi, Pamfil, ție îți place cum bat clopotele? Că mie, de-o vreme, tare îmi place.”

Și-a prevestit astfel sfârșitul, care s-a produs curând după acea întâlnire, într-o zi de ianuarie senină, cu soare mult, și frumoasă ca și chipul lui. Pe ultimul drum, l-a condus multă lume, colegii, colaboratorii, dar, mai întâi, foștii lui elevi. Dispăruse un dascăl cum Maramureșul nu mulți a avut.

Despre el acum se va vorbi la trecut, dar în istoria învățământului universitar, în istoria folcloristicii și a culturii maramureșene, numele lui se înscrie la loc de cinste, ca și în sufletul nostru, al colaboratorilor care l-am prețuit, iubit și stimat.

Rezumat

I. Chiș Șter (1937 – 2006), titularul catedrei de folclor la Institutul de învățământ superior din Baia Mare, a fost un cercetător pasionat al culturii populare maramureșene. Printre altele, cercetările lui de teren s-au concretizat în remarcabila monografie zonală *Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar* (Baia Mare, 1983) și în *Antologia de folclor din județul Maramureș* (1980), realizată în colaborare cu Pamfil Biltiu.

Totodată, I. Chiș Șter a fost preocupat de modernizarea metodelor de cercetare, acordând o atenție deosebită filmului etnologic.

Nu în ultimul rând, I. Chiș Șter a fost un profesor exemplar pentru studenții și discipolii lui, realizând studii în colaborare cu ei, implicându-se în editarea de publicații studențești și în organizarea manifestărilor științifice de profil, precum și în îndrumarea formațiilor folclorice de amatori.

Abstract

I Chiș Șter (1937 – 2006), folklore professor at the Superior Education Institute in Baia Mare (a town in the north of Romania), was a passionate researcher of the folk culture in Maramureș county. Among the results of his field research we notice the remarkable monograph *The Speech, Ethnography and Folklore in Chioar Zone* (Baia Mare, 1983) and the *Anthology of Folklore from Maramureș District* (1980; co-author: Pamfil Biltiu).

At the same time, I Chiș Șter was concerned with the modernization of research methods, giving special attention to the ethnological film.

Not in the least, he was an exemplary teacher for his students and disciples, writing studies in collaboration with them, getting involved in the editing of student publications, in the organization of scientific events and in the guiding of amateur folklore performer groups.